

DANSK KRONIK

Da chefen for det københavnske opdagelsespoliti, politiinspektør A. Haslund, ved nytår forelagde sin opgørelse over kriminalitetens omfang i 1952, fremhævede han navnlig to ting: den samlede anmeldte kriminalitet var faldet med 9 % i forhold til 1951, men samtidig var der sket en foruroligende stigning på 15 % i antallet af forbrydelser begået af personer under 18 år. Denne oplysning fremkaldte en del kommentarer i dagspressens ledende artikler. Vi citerer nogle uddrag af disse kommentarer, suppleret med et par udtalelser fra 1952 fremkommet i anledning af nogle grove volds- og sædelighedsforbrydelser.

Politiken 5. januar 1953:

„Selv om der imidlertid antages at foreligge en virkelig og alvorlig stigning i børne- og ungdomskriminaliteten i København, ville det være urigtigt og kortsynet, om man heraf ville drage den konsekvens, at nu må der altså skrappere midler til, navnlig pryglestraf og fængsel i stedet for børneværn og opdragelse. Den vej, der forekommer mange så nærliggende og naturlig, fører sikkert ikke til det ønskede resultat . . . Nej, hvad der skal til er en effektivisering af vort børneværn i samarbejde med politi og kriminalistiske myndigheder, en udvidet og fordybet anvendelse af den børnepsykologiske sagkundskab og — måske først og fremmest — en bedre opdragelse af forældrene til truede børn til større forståelse af deres ansvar og til mere hensigtsmæssig behandling af børn med sociale tilpasningsvanskeligheder. . . . Der gøres i de senere år et stort arbejde inden for børneværnets og kriminalisternes kres for at trænge mere til bunds i disse faktorer. På længere sigt vil det betale sig bedre for samfundet at støtte disse bestræbelser end at gå den nemme vej bare at skærpe straffene. Strafskærpelse uden pædagogisk indsigt vil kun forøge og forgrove kriminaliteten.“

Social-Demokraten 3. januar 1953:

„Varsom agtpågivenhed overfor de unges kammerater vil kunne gavne meget. Men der må en streg under varsom, for strikse formaninger virker ofte i modsat retning. Det er forståelse og kærlighed, der her som på andre områder kan udrette noget overfor de unge . . . Disse unge er jo dog i de fleste tilfælde ikke mere forbryderiske end mennesker i almindelighed. De er blot af tilfældigheder ført på afveje til sorg for dem og deres pårørende og til skade for samfundet. Alt, hvad der er muligt for at hindre dette, bør gøres. Forældre, pædago-ger og samfundet har her et stort ansvar.“

Information 3. januar 1953:

„Den skræmmende statistik over ungdomskriminaliteten har vist os nogle realiteter i denne debat, som ikke er afgjort dermed, at man endelig når frem til en almindelig løsning af spørgsmålet om prygl eller ikke prygl i skolen. Vanskelighederne stikker langt dybere, omend også prygledebatten er en udløber deraf. Man kan diskutere,

hvilke konsekvenser brud på den nødvendige disciplin i skole og hjem skal have for børnene, men uden for skolens eller hjemmets dør er der ikke brug for nogen diskussion i så henseende, dér rammer samfundets retshåndhævelse enhver, der bryder samfundsdisciplinen. Kriminalstatistikken viser det, og den viser også, at både skole og hjem tumler med vanskeligheder, som endnu ikke er overvundne.“

Børsen 3. januar 1953:

„Krigen kan man næppe denne gang skyde skylden på. Så er der kun to parter tilbage, nemlig forældrene og skolen. Og det må vel her siges at være iøjnefaldende, at den omtalte stigning i kriminaliteten finder sted samtidig med, at der på børneopdragelsens område græsser det såkaldte frie princip... Det burde ikke være vanskeligt at indse, at børn, der er vant til at sige og gøre nøjagtigt, hvad der falder dem ind, og hvad de har lyst til, vil få alvorlige tilpasningsvanskeligheder og rende sig mangan staver i livet i det øjeblik, da de skal til at bevæge sig udenfor hjemmets skærmende kreds... Endelig kan nævnes det moderne princip, ifølge hvilket forbrydelse af enhver art skyldes sygdom. Dette synspunkt kan let føres ud i den rene meningsløshed. Småtyverier på en nytårsaften f. eks. er hverken løjer eller sygdom. Det er ganske simpelt ansvarsløshed og hensynsløshed, og når gerningsmanden findes, bør han ikke slippe, før han eller — ved ungdomskriminalitet — hans forældre har ydet fuld erstatning til den skaderante. Dette er et mere opdragende princip end genindførelse af pryglestraffen, sådan som det er sket i England, men det bør endnu engang understreges, at det er et princip, der skulle indprentes børnene hjemme og ikke først komme til anvendelse, når barnet er faldet i brønden.“

Jyllands-Posten 11. januar 1953:

„En stigning på 15.4 % i ungdomskriminaliteten i København synes at tyde stærkt på, at de „moderne“ opdragelsesmetoder i forbindelse med en mere tidsbestemt ringeagt for lov, orden og autoritet har begyndt at give resultater i praksis. — Fremskridtet skal ikke standses. Den ægte videnskabs resultater bør omsættes i praksis i så stærkt tempo, som det kan lade sig gøre. Men skal vi fremdeles leve ved hinandens side i vort fælles samfund, nytter det ikke at pille ved ansvaret — den enkeltes ansvar for sine egne handlinger og overfor samfundet. At lære vore børn dette, *det* er opgaven for hjem og skole, og ingen af delene bør gøres til forsøgsmark for de eksperimenter, som vildfarne idealister eller folk, der er bidt af en gal psykolog, kan få lyst til at anstille.“

Aalborg Stiftstidende 29. juni 1952:

„Det naturlige ville være, at grove sædelighedsforbrydere kunne dømmes til kastration. Det ville for det første være en sikkerhedsforanstaltning imod, at forbrydelsen gentages, når den pågældende kommer på fri fod, og det ville virke afskrækkende igennem en sådan muligheds indvirkning på den primitive handyrs-stolthed. Og det ville

også virke forebyggende, hvis der i det hele taget toges noget hårdere fat på sædelighedsforbryderne. Men her nærmer vi os et område, hvor kriminalisterne diskuterer, nemlig hvorvidt straffene skal virke afskrækkende eller opdragende. Der er imidlertid ikke tvivl om, at folkets jævne, sunde forstand foretrækker, at sædelighedsforbrydelser forebygges gennem afskrækkende straffe fremfor opdragelse af dem, der allerede har begået forbrydelsen. Forbrydernes ofre bør da endelig også indgå som genstand i overvejelserne.“

Sorø Amtstidende 26. juni 1952:

„Hvor bliver den præventive (forebyggende) virkning af retsfølgelsen af, når sådanne fyre uden videre slippes løs, efter at deres skyld og navne er konstateret. Ikke engang deres navne offentliggøres, så dog måske nogle andre unge piger kunne tage sig i agt for dem! Fra øvrighedens side får pressen stadige formaninger til ikke at fortie navne på overtrædere af andre, mindre alvorlige straffelovsbestemmelser, og vi erkender, at pressen har visse forpligtelser til her at bistå retshåndhævelsen, men hvorfor så så skånsomme mod grove voldsforbrydere? Formodentlig motiveres det med henvisning til forbrydernes ungdom og beruselse og den formentlige sikkerhed for, at de ikke undgår deres straf. Men det gælder ikke. Den præventive virkning består ikke blot i, at de skyldige må frygte at blive idømt straf eller forvaring, men i bevidstheden om, at øvrigheden *omgående* kan slå til, at de straks kan miste deres frihed og fortjeneste, og at deres meriter bliver bekendt. Lad os være fri for sentimentalitet og kriminalistbetragtninger over den skade, der kan ske *dem* ved den strengere behandling. Det, det kommer an på, er at få dem uskadeliggjort, afskrække dem fra gentagelse og ligesindede fra at følge i deres fodspor. Man må undskylde os, at vi er så gammeldags, at vi tænker på ofrene før end på forbryderne. Retshåndhævelsens første opgave er for os — og vi tror det store flertal i vort folk — at skabe *retssikkerhed*, ikke at redde forbrydere. Det er også vigtigt, men må komme i anden række, og mon man ikke — trods alle kriminalistteorier — bedst hindrer forbrydelser ved at gøre folk bange for at begå dem?“

Berlingske Tidende 1. september 1952:

„Afskrækkelsesprincippet er lige så vel som gengældelsesprincippet næsten forladt i moderne retspleje. Den kender kun to måder at hindre forbrydelser og beskytte borgerne. Den ene er et politi så effektivt som muligt. Den anden er ved opdragelse af de yngre og afvæning af de ældre at formindske tallet på mulige forbrydere. Hvad den første måde angår, kan enhver praktisk politimand belære os om, at man foreløbig ikke kan komme stort videre med den. Den anden kan være god nok i sig selv, men den virker langsomt, og mange værgeløse kan være slået ned og mangan ungpige krænket, inden dens virkning bliver kendelig. Skulle da mon forholdene ikke berettigede et beskedent spørgsmål til vore retskyndige, om de vedblivende aldeles forkaster fremgangsmåder, der i nogen grad hviler på afskrækkelsesprincippet?“

Arbejds- og socialministeriets udvalg angående forsorgen for de i forsorgslovens kapitler 24—27 omhandlede personer har afgivet en omfattende betænkning. Udvalget blev nedsat i 1948 med kontorchef V. Wedell-Wedellsborg som formand. Baggrunden var offentlig kritik af forsorgen for arbejdsmodvillige, alkoholister, løsgængere og andre personer, som viser asociale træk, og udvalget blev meget frit stillet m. h. t. undersøgelsen af disse problemer. Betænkningen viser, at arbejdet har været af betydeligt omfang, og det er endda ikke afsluttet. Betænkningen kaldes 1. del; den er afgivet, fordi udvalget blev anmodet om en udtalelse angående de lovgivningsspørgsmål vedrørende administrativ frihedsberøvelse, som ville opstå i forbindelse med Danmarks tiltrædelse af den europæiske menneskerettigheds-konvention. I betænkningen er der taget stilling hertil, og man har da benyttet lejligheden til også at offentliggøre andre dele af udvalgets materiale og resultater. Der gives en historisk oversigt over forsørgelsesvæsenets udvikling, en almindelig beskrivelse af arbejds- og tvangsarbejdsanstalter, oversigter over deres reglementer, statistik vedrørende belægningsforholdene og en omtale af private og offentlige institutioner, hvis virke ligger nær arbejdsanstaltene (herbergerne, Koføeds skole, Dansk Forsorgsselskab m. v.). Udvalget har specielt undersøgt den praktiske anvendelse af forsorgslovens §§ 316 og 318—22 om anbringelse af visse asociale personer, dels personer som løslades efter udståelse af straf, dels personer som uden at være straffede findes at være erhvervs- og subsistensløse (herunder prostituerede kvinder). Man kommer til det resultat, at §§ 318—20 om løsladte strafafsonere er uden større betydning, og at anbringelsen i hvert fald i et vist omfang ville kunne ske efter de øvrige regler om erhvervs- og subsistensløse. Ophævelsen af forsorgslovens §§ 318—20 er foreløbig udvalgets omtrent eneste forslag om lovændring. Men det fortsatte arbejde vil bl. a. bringe en redegørelse for en klientundersøgelse vedrørende arbejdsanstalterne og en tilsvarende undersøgelse vedrørende alkoholistforsorgen samt det endelige forslag til en nyordning af forsorgen. Fra et kriminalretligt synspunkt må man følge udvalgets arbejde med stor interesse; der er her tale om en lignende berøring mellem kriminalretlig og socialretlig indgriben som den, der i den senere tid har fået aktualitet inden for ungdomsforsorgen.

Knud Waaben.

FINSK KRÖNIKA.

Det ökade antalet sedlighetsbrott mot minderåriga har lett till, att lagstiftaren skärpt de för dessa brott stadgade straffen. I 20 kap. 7 § strafflagen, sådan lagrummet lyder i lagen den 7 november 1952, äro objekten för brottet uppdelade i tre grupper: personer under tolv år, personer mellan tolv och femton år samt personer mellan femton och sjutton år. Den lag, som ditintills varit i kraft, uppdelade objekten i

två grupper med uppnådd femton års ålder såsom gräns. I sin nuvarande form stadgar lagrummet för lägersmål med barn under tolv år tukthusstraf från två till tio år, medan annan otukt straffas lindrigare.

Genom en lag av den 14 november 1952 har hemställning i brottmål i avsevärd grad begränsats. Enligt 46 § förordningen om införande av strafflagen, i den lydelse lagrummet har i ovannämnda lag, bör underretts rannsakan och dom underställas hovrätts prövning, om offentlig åklagare åtalat någon för brott, på vilket kan följa dödsstraff eller tukthus i livstid, eller för delaktighet i sådant brott.

Efter det högsta domstolen i avgivet utlåtande föreslagit förkastande av det lagförslag angående unga förbrytare, som år 1951 färdigställdes av den kommitté, som tillsatts för att uppgöra ett förslag till reformering av lagstiftningen om dylika förbrytare, gav regeringen lagberedningen i uppgift att uppgöra ett nytt förslag i ärendet. Lagberedningen, i vilken lagstiftningsråden *Reino Ellilä* och *Tenho Autere* omhändertaga saken, har nyligen publicerat sitt den 1 december senaste år daterade betänkande i saken.

Lagberedningen har ansett, att ett system, som bygger på ensidigt till uppfostran siktande principer, ej kan anses träffa det riktiga. Den har förhållit sig mycket kritiskt till de institut, vilkas avsikt är att förhindra, att en ung lagöverträdare kommer under straffrättslig behandling eller underkastas straff. Dylika institut äro åtalseftergift och avstående från att döma ung förbrytare till straff. Dessa institut ha också i sin gällande, begränsade form tagits i bruk i mycket ringa omfattning och någon utökning av dem föreslås ej.

Lagberedningen har bibehållit den för finsk rätt säregna kompetensuppdelningen, att domstol avgör skuldfrågan och fastställer straffet och fängelsenämnden därefter besluter, huruvida det ådömda straffet skall avtjänas i ungdomsfängelse eller i vanlig straffanstalt. I ungdomsfängelse kunna dock endast sådana frihetsstraff avtjänas, vilkas längd växlar från sex månader till fyra år. Då fängelsenämnden förordnar, att en ung lagöverträdare skall avtjäna sitt straff i ungdomsfängelse, kan den samtidigt förlänga hans strafftid med högst ett år utöver den i domen fastställda tiden. Enligt hittills gällande lag har till ungdomsfängelse dömd persons straff förlängts ex lege, nämligen beträffande till tukthusstraff dömds med två år och beträffande till fängelsestraff dömds med ett år utöver den i domen fastställda tiden. För att avlägsna den obillighet och orättvisa, som förorsakas av nämnda bestämmelser, har maximitiden för förlängningen föreslagits till ett år och förlängningen gjorts beroende av prövning in casu.

Med tillfredsställelse bör konstateras, att enligt lagberedningens ifrågavarande förslag en ung lagöverträdare ej kan dömas till förlust av medborgerligt förtroende och i allmänhet ej heller till oduglighet i landets tjänst. Sistnämnda påföljd kan dock ådömas under vissa i lagen angivna förutsättningar.

Det senaste höst i Helsingfors centralfängelse inträffade fångmyte-

riet, i hvilket en fångvaktare avled, oppvåckte en livlig presspolemik mellan den högsta ledningen för fångvården och vissa befattningshavargrupper. Från ledningens sida förklarades, att ordningen i fångelserna ej störts av de reformer, som under åren efter krigen vidtagits. Från befattningshavarnas sida påstods åter, att under dessa år i fångelserna rått en sådan oro och disciplinlöshet, som ej tidigare förekommit i vår fångvårds historia. Då diskussion hade fäst uppmärksamheten vid de i fångvården förekommande missförhållandena, tillsatte regeringen en kommitté för att göra en grundlig undersökning av landets straffanstalter och uppgöra förslag till sådana lagstiftningsåtgärder, som anses påkallade av undersökningens resultat. Till kommitténs ordförande kallades professor *Brynolf Honkasalo* och till dess medlemmar häradshövdingen *Torsten Nilsson* samt lagstiftningsrådet *Olavi Salervo*.

Brynolf Honkasalo.

NORSK KRONIKK.

I løpet av det siste halvår har Høyesterett avsagt tre dommer som i det ytre er svært forskjellige, men som har et visst indre slektskap. Alle tre gjelder spørsmålet om personlighetens rettsvern — eller kanskje riktigere: vernet mot psykiske krenkninger. I det ene tilfelle var det bare tale om sivilrettslig vern — i de to andre om strafferettslig vern, men også i den sivile saken spilte strafferettslige, og da særlig kriminalpolitiske, betraktninger en rolle.

Den sivile saken tør være kjent for de fleste, men hovedpunktene skal likevel gjengis:

En 18-årgammel gutt var i 1920-årene innblandet i en drapssak („Jensmannsmordet“) og ble kjent skyldig i forsettlig drap og idømt livsvarig fengsel. Noen år etter at dommen var falt ble saken gjort til gjenstand for litterær behandling av journalisten og forfatteren Gunnar Larsen i boken „To mistenkelige personer“. Etter krigen tok Norsk Film A/S initiativet til en filmatisering av boken. Domfelte som da ved benådning var blitt sluppet ut av fengslet og levde et lovlydig liv, protesterte mot filmatiseringen med en gang han ble gjort kjent med planene, som da var på et forberedende stadium. Men selskapet hadde allerede investert et betydelig beløp i filmen — minst 70.000 kr. — og protesten ble ikke tatt til følge. Fornærmede gikk da til saksanlegg mot selskapet med krav om at forbud skulle nedlegges mot fremvisning av filmen. Kravet fikk medhold av Oslo byrett og dommen ble opprettholdt av Høyesterett med 4 mot 1 stemme. En rekke betenkninger og uttalelser forelå i saken, bl. a. av professor Johs. Andenæs, professor Torben Lund, høyesterettsagfører Hartvig Jacobsen, professor Jon Skeie og tidligere høyesterettsdommer Einar Hanssen.

Flertallet begrunnet sin avgjørelse med at det i norsk rett finnes et alminnelig rettsvern for personligheten og at fornærmede innenfor

rammen av dette vern hadde rett til å motsette seg oppførelsen av filmen. Det var derfor etter rettens mening ikke nødvendig å ta standpunkt til om fremvisningen av filmen rammes av straffelovens regler om ærekrenkelse eller beskyttelse av privatlivets fred. Resultatet hviler på en interesseavveining. Selskapets interesse i å fremvise filmen og hensynet til kunstens frihet må vike for fornærmedes krav på å bli spart for den sjelelige lidelse fremvisningen av filmen vil påføre ham og hans familie. Førstvoterende, dommer Qvigstad hvis votum ble dom, uttaler: „Ved en avveining av partenes interesser kommer jeg derfor til det resultat at hensynet til ankemotparten (fornærmede) må tillegges avgjørende vekt, og at en fremvisning av den her omhandlede film under de foreliggende omstendigheter må betegnes som ubillig og virke støtende på den alminnelige rettsfølelse. Den ankende parts (filmselskapets) atferd i denne sak viser etter min mening en mangel på forståelse, hensyn og aktsomhet som overskrider grensen for det tilbørlige“.

Den dissenterende dommer, Thrap, var klar over de „tungtveiende kriminalpolitiske hensyn som taler for at en løslatt langtidsfange, som gjør prisverdige forsøk på å gjenvinne sin plass i samfunnet, så langt råd er hjelpes og støttes i sitt arbeid for resosialisering“, men la større vekt på den grunnlovbestemte rett til ytringsfrihet. Av stor betydning fant han det også å være at filmen ga et sympatisk bilde av domfelte og fremstilte ham som uskyldig i drapet.

Dommen ble heftig angrepet av Den norske forfatterforening, som henstilte til forlaget som i sin tid hadde utgitt boken å utgi en ny utgave. Forlaget overveide sterkt å gjøre dette, men har etter å ha motatt en rekke inntrengende henstillinger om ikke å gå til dette skritt, iallfall foreløpig stilt saken i bero. Filmselskapet undersøker nå spørsmålet om dommen medfører at også fremvisning av filmen i utlandet vil være forbudt.

Få dager etter at dommen i filmsaken var falt, avsa Høyesterett en ny dom hvor det også var spørsmål om hvor langt personlighetens rettsvern rakk. Saksforholdet var følgende:

En person tiltalt for en sedelighetsforbrytelse hadde i retten under redegjørelse for sine personalia gitt en noe uklar forklaring om hvor mange barn han hadde. (Tiltalte hadde barn i to ekteskap). På grunn av sakens art ble den etter redegjørelsen for personalia ført for lukkede dører.

En journalist refererte det passerte inntil dørene ble lukket, og knyttet til tiltaltes forklaring om hvor mange barn han hadde denne bemerkning: „N.N. hadde vanskelig for å gjøre rede for hvor mange barn han hadde“.

Tiltalte som fant dette ærekrenkende anla privat straffesak. Journalisten ble domfelt i Oslo byrett, men frifunnet av Høyesterett med 4 mot 1 stemme, idet rettens flertall kom til at referatet, som byretten fant var korrekt om enn noe fargelagt, hverken rammes av ærekren-

kelsesreglene eller forbudet mot å gi meddelelser om personlige eller huslige forhold (strl. § 390 — krenkelse av privatlivets fred). Begrunnelsen var bl. a. at så lenge det ikke var nedlagt forbud mot å referere den innledende del av rettsforhandlingen måtte almenhetens interesse av å få kjennskap til det passerte antas å være til stede. Alle forhold tatt i betraktning kunne ikke journalistens opptreden karakteriseres som uforsvarlig eller utilbørlig, selv om den kunne kritiseres.

Den dissenterende dommer, Skau, som antok at fornærmedes uklare forklaring om hvor mange barn han hadde berodde på en forsakelse, fant det avgjørende for spørsmålet om saksøktes forhold etter en riktig forståelse av loven var rettsstridig, om referatet fulgte et formål „av slik art og slik betydning at retten til å motsette seg at det gis offentlig meddelelse om personlige forhold må vike“. Dommeren var enig med byretten i at det var ingen berettigede hensyn som tilsa at opplysningene om tiltaltes familieforhold ble brakt frem for offentligheten gjennom saksøktes referat.

Det kan nok diskuteres om det er god sammenheng mellom de to dommer, men den store forskjell i saksforholdet og det forhold at det i den siste saken gjalt spørsmålet om straff, gjør enhver sammenlikning vanskelig. Ingen av de dommere som var med i den første saken deltok i den andre.

Den tredje dom har det til felles med de to andre at det gjalt spørsmålet om beskyttelse mot psykiske krenkelser, men ellers er saken av en helt annen art:

En gift kvinne ble til stadighet plaget med sjikanøse telefonoppringninger fra en tidligere venn som hun hadde brutt med. Forholdet ble til slutt så uholdbart at kvinnen fikk nervøst sammenbrudd, og hun søkte politiet om beskyttelse. Straffesak ble reist og tiltalte ble av Oslo byrett dømt for overtredelse av straffelovens § 350, som bl. a. retter seg mot den som „ved slagsmål, skrik, fornærmelig oppførsel eller annen utilbørlig atferd forstyrrer den alminnelige fred og orden“.

Avgjørelsen ble påanket og Høyesterett opphevet dommen med bl. a. den begrunnelse at § 350 ikke var anvendelig i et tilfelle som dette da krenkelsen bare rammet en enkelt familie. Det forelå ingen krenkelse av „den alminnelige fred og orden“.

Dommen, som vakte betydelig opsikt, ble fulgt av en økning i tallet på sjikanøse oppringninger. Bl. a. ble førstvoterende i saken sterkt plaget, og tiltalte fortsatte å forfølge fornærmede med sine oppringninger.

Dommen foranlediget at Justisdepartementet anmodet Straffelovrådet om å komme med en uttalelse „om spørsmålet om strafferettslig vern mot sjikanøse telefonoppringninger og i denne forbindelse å overveie om det er behov for øket strafferettslig vern mot andre typer av fredsforstyrrelser“.

Riksadvokaten har sendt statsadvokatene og politimestrene et rundskriv hvor det ble påpekt at påtalemyndigheten ikke må føle seg bun-

det av kontrollorganers henstillinger når det gjelder reguleringslovgivningens håndhevelse, men bør selvstendig vurdere om det er grunn til å aksjonere i tilfelle av anmeldelse. Det heter bl. a. i rundskrivet: „Det er viktig å holde seg for øye at en reguleringslov, som for å nå sitt mål og hindre omgåelser, etter sin bokstav kan komme til å ramme forhold som det ligger utenfor dens formål å forby og som for den alminnelige oppfatning vil fremstille seg som fullt legitime. Derfor er det særlig viktig — ikke minst for å skape respekt for loven — at spørsmålet om noe offentlig hensyn krever tiltale i den enkelte sak (straffeprosesslovens § 85), overveies nøye i hvert enkelt tilfelle. Domstolene har jo heller ikke samme adgang til å la straff bortfalle på grunnlag av rimelighetshensyn, som den der er hjemlet påtalemyndigheten i straffeprosesslovens § 85, 2 ledd. Ansvaret for utidige søksmål som kan føre til støtende domsresultat hviler derfor på påtalemyndigheten“.

Den kjente engelske kriminolog dr. juris. Hermann Mannheim har i forbindelse med utvekslingen av norske og britiske universitetslærere holdt 2 gjesteforelesninger ved universitetet i Oslo etter innbydelse av Det juridiske fakultet. Den første var om „Recent Development in Crime and the Penal System in England“ og den andre om „Methodological Problems in Criminology, illustrated by recent English and American Researches.“ Under sitt opphold, som varte en uke, besøkte dr. Mannheim en rekke domstoler og anstalter for kriminelle.

Anders Bratholm.

SVENSK KRÖNIKA.

På grundval av de forslag angående *påföljder för ungdom i åldern 15—17 år som begått brott*, vilka omnämndes i denna tidskrift förra året¹⁾, utarbetades proposition som förelades riksdagen. Sedan lagförslagen med någon ändring antagits, har nu utfärdats lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig samt lagar om ändring i 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, i lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig och i barnavårdslagen.

Enligt 2 § i lagen om påföljder får den som ej fyllt 18 år icke dömas till fängelse, straffarbete eller förvaring, om ej särskilda skäl föreligger. Ungdom i denna ålder skall omhändertagas inom socialvården i stället för inom fångvården. Departementschefen och riksdagen har inte närmare angivit vad som skall förstås med särskilda skäl att ådöma frihetsstraff i vidare mån än att det uttalas, att sådant straff bör tillgripas endast i sällsynta undantagsfall. Det får ankomma på domstolen att med ledning av stadgandet och efter fri prövning av samtliga omständigheter i det särskilda fallet bestämma samhällsreaktio-

¹⁾ NTfK 1952 s. 279.

nen. Enligt 1 § samma lag skall domstolen kunna utan förmedling av en villkorlig dom överlämna åt barnvårdsnämnd eller, i fråga om den som är elev i ungdomsvårdsskola, åt skolans styrelse att vidtaga åtgärd för den tilltalades omhändertagande för skyddsuppfostran. Denna sistnämnda bestämmelse är inte begränsad till att avse dem som är under 18 år utan gäller för alla som är i sådan ålder att skyddsuppfostran kan ifrågakomma, d. v. s. undantagsvis ända upp mot 24 år. Samtidigt härmed upphäves den bestämmelse i lagen om villkorlig dom som hittills öppnat möjlighet att låta skyddsuppfostran träda i stället för kriminalvård.

I 1944 års lag om eftergift av åtal göres icke någon väsentlig ändring av de nuvarande bestämmelserna. Emellertid har i denna lag och i ovannämnda lag av 1946 intagits bestämmelser om syftar till att påskynda behandlingen av mål och ärenden angående brott av den som ej fyllt 18 år. Genom ändringen i barnvårdslagen vidgas möjligheterna att uppskjuta utskrivning av den som omhändertagits för skyddsuppfostran efter fyllda 15 år.

I propositionen föreslogs att de nya lagarna skulle träda i kraft den 1 juli 1953. Detta accepterades emellertid inte av riksdagen. Det uttalades att det, för att det nya systemet redan från början skulle slå väl ut, vore nödvändigt att erforderliga resurser tillskapades innan lagstiftningen sattes i kraft. Då det icke nu kunde bedömas när sådana resurser komme att föreligga, borde lagstiftningen träda i kraft den dag konungen förordnade.

En väsentlig förstärkning av socialvårdens resurser har redan planerats.²⁾ Utbyggnaden av ungdomsvårdsskolan i Sundbo kommer att vara färdig i höst, och i proposition till 1953 års riksdag begäres anslag till utbyggnad av Forsane, Lövsta och Margretelunds ungdomsvårdsskolor i huvudsaklig överensstämmelse med ungdomsvårdsskoleutredningens förslag.

Hur länge det kan dröja innan den nya lagen om påföljd för brott av underårig träder i kraft är dock icke möjligt att förutsäga.

I proposition till 1953 års riksdag föreslår justitieministern att *skyddskonsulentorganisationen* utökas. Då organisationen inrättades 1943 bestod den av 13 skyddskonsulenter med var sitt distrikt och 5 skyddsassistenter. Sedermera har antalet assistenter utökats till 13. Till belysning av arbetsbördan anföres, att antalet villkorligt dömda med övervakning den 1 juli 1952 uppgick till 9.486 och villkorligt frigivna till 976, sammanlagt 10.462. Den 1 juli 1947 utgjorde antalet 8.906.

Justitieministern förklarar, att tillräckliga förutsättningar icke föreligger att för närvarande framlägga en slutgiltig plan för organisationen; särskilt borde först utredas möjligheterna att avhjälpa det dubbelarbete som i viss utsträckning förekommer genom att funktionärer på

²⁾ Se NTfK 1952 s. 281 och 478.

olika vårdområden sysslar med samma fall. Det föreslås, att vardera av första distriktet (Stockholms stad) och de två nordligaste distriktet delas i två, och att alltså tre nya konsulentbefattningar inrättas. Dessutom föreslås, att fem nya assistenttjänster inrättas. Assistenterna skall fördelas på de mest arbetstyngda distrikten.

1947 års psykopatvårdsutredning, ordförande borgmästaren *Lars Gunnar Ohlsson*, har nu avlämnat *betänkande angående psykopatvård m. m.* (SOU 1952:46). I ett inledningskapitel diskuteras själva psykopatibegreppet.

I fråga om anstalter för vård av psykopater har utredningen räknat med att de vanliga sinnessjukhusen även i fortsättningen skall i viss utsträckning fungera som vårdanstalter för psykopater. För huvudparten av vårdbehövande psykopater bör emellertid inrättas särskilda sjukhus. Psykopatsjukhusen skall utgöra specialsjukhus inom den statliga sinnessjukvårdens ram; de bör betraktas som sinnessjukhus i sinnessjuklagens mening.

Utredningen har beräknat att det omedelbara vårdplatsbehovet för sinnessjukvårdens, alkoholistvårdens och andra socialvårdsgrenars del är sådant, att det sammanlagt erfordras omkring 625 vårdplatser för män och 100 för kvinnor på de nya specialsjukhusen. Sjukhusen bör avses för omkring 125 patienter var. Psykopatsjukhusen avses ha tillgång till alla de diagnostiska och terapeutiska resurser som krävs på ett sinnessjukhus. Vården bör anordnas så, att i allmänhet en successiv övergång sker från slutna till alltmer öppna avdelningar. Detaljförslag och ritningar framlägges till ett psykopatsjukhus i Uddevalla.

Beträffande lagstiftningsfrågor föreslås, att det genom uttryckligt stadgande i sinnessjuklagen fastslås att även andra själsligt abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa kan för vård eller observation intagas på sinnessjukhus, inklusive psykopatsjukhus. Särregler för intagning å sinnessjukhus av psykopater har ansetts påkallade när det gäller tvångsintagning av personer som befinner sig på fri fot. Såsom en allmän förutsättning för tvångsintagning bör enligt utredningens mening i princip krävas, att i socialvårdslagstiftningens former beslut meddelats av innebörd att anstaltsvård är motiverad. Däremot behövs icke särskilda regler, som avviker från vad som gäller för övriga sinnessjuka, när det gäller intagning av straffrifyklarade eller sådana som på grund av ådagalagd asocialitet intagits på slutna anstalt. Icke heller behövs någon begränsning av möjligheterna till tvångsintagning av personer, vilka genom sitt uppträdande framstår som farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv.

Med hänsyn till den medicinska karaktären av vården saknas enligt utredningens uppfattning anledning att för psykopater göra någon avvikelse från de utskrivningsregler som eljest gäller vid sinnessjukhusen.

Frågan om omhändertagande för psykiatrisk vård av psykopater som dömts till straffrättslig påföljd har utredningen icke upptagit till behandling.

Behandlingen av lösdrivare har varit föremål för åtskilliga utredningar under årens lopp. Senast 1949 föreslogs att lösdrivarlagen av 1895 skulle upphävas³⁾. Någon proposition därom framlades emellertid icke utan i lagen vidtogs endast smärre jämkningar. Departementschefen var visserligen av uppfattningen att lösdrivarlagen borde upphävas; detta borde dock icke ske förrän det skapats möjligheter att på tillfredsställande sätt inskrida mot grovt asociala personer. Det uppdrogs åt psykopatvårdsutredningen att utreda denna fråga.

Psykopatvårdsutredningen uttalar nu, att psykopater tillhörande lösdrivarklientelet icke bör bli föremål för ett tvångsingripande från samhällets sida, med mindre vederbörande är hemfallen åt en så asocial livsföring att samhället icke anser sig kunna tolerera densamma. Som förutsättning bör vidare stadgas, att det med fog skall kunna antagas, att behov föreligger av vård å anstalt som vederbörande ej äger lämna utan lov. Det primära ingripandet skall ske av polismyndigheten, som även bör verkställa den fortsatta handläggningen. I förekommande fall skall polisen förordna att den omhändertagne överlämnas till socialvårdsmyndighet för åtgärd som ankommer på den. I andra fall bör föranstaltas om läkarundersökning. Om det därvid befinnes att den omhändertagne icke är sinnessjuk eller sinnesslö men likväl är själsligt abnorm och i behov av vård på sinnessjukhus, bör frågan om omhändertagandet underställas länsstyrelsen. Farliga psykopater kan polisen direkt begära intagna å sinnessjukhus. Beslutar länsstyrelsen att omhändertagande för psykopatvård bör äga rum, bör det ankomma på polismyndighet att ansöka om den omhändertagnes intagning å sinnessjukhus. Polismyndigheten bör dock ha frihet att om så skulle anses lämpligt, under högst ett år, avvakta den fortsatta utvecklingen innan ansökan göres. Utredningens förslag har sammanförts i en lag om åtgärder för omhändertagande av vissa vårdbehövande, vilken enligt utredningen bör träda i kraft då möjligheterna att ådöma tvångsarbete enligt lösdrivarlagen avskaffas.

Carl Holmberg.

³⁾ Se NTfK 1949 s. 353 och 1951 s. 56.